

European Policy Brief

■ *Fremme af tillid til politisk styring: indsigt fra et udviklingspsykologisk perspektiv*

Tillid til politisk styring er resultatet af en socialiseringsproces, der er indlejret i specifikke kulturelle og politiske kontekster. Det gælder både den interpersonelle og den politiske tillid. Fra en meget ung alder udsættes vi for forskellige synspunkter om regeringsførelse og påvirkes af politiske beslutninger. Mens politik kan virke mindre relevant i barndommen og den tidlige ungdom, påvirker denne eksponering vores politiske tillid, selvom det først bliver tydeligt senere i livet. Digitaliseringen har gjort denne indflydelse mangefacetteret, idet den på den ene side giver mulighed for at udvikle en sund balance mellem tillid og mistillid til politiske systemer og ledere, samtidig med at den på den anden side udgør en risiko for at støtte ekstreme niveauer af tillid eller mistillid til regeringer.

På denne baggrund ønsker de europæiske politiske aktører at forstå de omstændigheder, der påvirker den politiske tillid og mistillid. De søger indsigt i, hvordan man kan adressere utilfredshed og forbedre demokratiske systemer med henblik på større accept. I denne undersøgelse er det relevant at spørge om, hvorvidt tillid og mistillid kan tilskrives alder, generation eller rettere forventninger, der er indlejret i diskurser, der er specifik for bestemte udviklings-perioder. Helt konkret, om tillid og mistillid kan forventes at ændre sig, når individer bliver ældre.

Forskningsprojektet EnTrust, der fokuserer på at studere tillid og mistillid til politisk styring fra forskellige perspektiver i europæisk

sammenhæng, har afsat en arbejdsplan til at undersøge processer, der er forbundet med tillid og mistillid ud fra et udviklingspsykologisk perspektiv. Specifikt undersøgte denne arbejdsplan definitionen af tillid og mistillid, hvordan de adskiller sig mellem mennesker i forskellige aldre, de faktorer, der påvirker dem, og deres konsekvenser. Resultaterne af denne arbejdsplan giver værdifuld indsigt for politiske beslutningstagere, der søger at forstå, hvordan regeringsførelse og politisk styring påvirker tillid og mistillid til politiske institutioner i forskellige faser af livet.

Ved at kombinere denne indsigt med resultaterne af en rundbordsdiskussion med deltagelse fra civilsamfundet og Europa-Kommissionen, som dykkede ned i arbejdsplanens resultater og relevansen af tillid og mistillid på deres respektive områder, indeholder dette policy brief anbefalinger til at finde en balance mellem tillid og mistillid til politiske institutioner, der styrker vores demokratier på både EU- og medlems-statsplan - under hensyntagen til udviklingspsykologiske processer.

#1: At fremme transparens og interessenters deltagelse i beslutningsprocesser og at basere beslutninger på rationalitet og erfaring

For at politiske beslutninger kan opnå støtte og accept fra borgere og andre beboere, skal de være transparente og logisk forklarede med tydelige begrundelser. For at nå dette mål bør definitionen af et problem involvere

forskellige interessenter, der repræsenterer alle segmenter af samfundet, økonomien, miljøet og politikken. Alle disse interessenter bør have mulighed for at bidrage med deres input og feedback om mulige løsninger og stræbe efter at finde en afbalanceret retning, der tager hensyn til alle involverede parterers interesser frem for at favorisere den ene frem for den anden. Desuden bør alle interessenter inddrages i overvågningen og om nødvendigt omformuleringen af den implementerede løsning, hvad enten den tager form af en politik, forordning eller lov.

Beslutninger skal være baseret på rationalitet, ekspertise og upartiskhed. De mest erfarne og berørte interessenter bør spille en væsentlig rolle i beslutningsprocessen ved at udnytte deres ekspertise. En sådan erfaring kan omfatte videnskabelig eller teoretisk viden samt praktisk erfaring. Den vægt, der lægges på ekspertise, giver beslutninger troværdighed og plausibilitet. Når beslutningstagningen mangler gennemsigtighed og ikke inddrager relevante interessenter, bliver enkeltpersoner skeptiske, hvilket fører til potentiel manglende støtte til eller accept af beslutninger. Beslutninger, der er svagt begrundede, kan i begyndelsen af kriser have en effekt, men de, som berøres af beslutningerne, forventer velbegrundede beslutninger på lang sigt. Det er afgørende, at politiske beslutningstagere nøje overvejer at etablere en sund begrundelse for deres beslutninger.

For at sikre ansvarlighed og gennemsigtighed bør der være en køreplan for lovgivningsinitiativer og et lovgivningsmæssigt fodaftryk, der viser, hvilke interessenter der er blevet hørt, og hvilke oplysninger der er blevet truffet beslutninger om. Dette indbefatter obligatoriske ex-ante-, interim- og ex-post konsekvensanalyser, der omfatter økonomiske, sociale,

miljømæssige og grundlæggende rettigheder på både EU- og medlemsstatsplan. Gennemførelsen og overvågningen af disse retningslinjer bør styrkes på tværs af forskellige forvaltningsniveauer. Oplysningerne og dokumentationen bør være let tilgængelige og forståelige for en bred vifte af enkeltpersoner, mens de input og beviser, der danner grundlag for beslutninger, bør formidles effektivt.

Ved at omfavne evidensinformeret beslutningstagning kan den offentlige støtte øges, risikoen for at blive låst fast i stiafhængighed kan mindskes, og den samlede ansvarlighed kan forbedres. Desuden bør værktøjer som EU's ungdoms-test, der evaluerer lovforslagenes indvirkning på unge og sigter mod at integrere ungdomsperspektiver i alle politikker, fremmes.

#2: At muliggøre og fremme meningsfuld, transparent og inkluderende borgerdeltagelse

Enkeltpersoner ønsker at blive behandlet med respekt. Når folk føler sig respekteret, er de mere tilbøjelige til at gengælde respekt, hvilket fremmer udviklingen af gensidig tillid. I forholdet mellem politiske institutioner og enkeltpersoner/civilsamfundet er respekt og tillid afgørende for velfungerende regeringer. I På samme tid bør demokratiske regeringer også være villige til at anerkende og håndtere en vis grad af mistillid fra deres vælgere på specifikke områder og undlade at undertrykke eller ignorere befolkningens bekymringer. Enkeltpersoner ønsker at blive respekteret, taget alvorligt og lyttet til. De bør også have frihed til at udøve deres ret til at medvirke i forskellige former for politisk deltagelse uden at blive mødt med respektløshed eller modvilje, selv om deres deltagelse antager

utraditionelle former, men ligger inden for deres borgerlige rettigheder.

Politisk deltagelse og civil dialog spiller en afgørende rolle i opbygningen af kritisk tillid til regeringen og i at engagere sig i demokratiske former at udtrykke mistillid på. I et demokratisk system ønsker borgere og andre indbyggere muligheder for at blive inddraget i beslutningsprocesserne ud over blot at afgive deres stemme ved valg. Der bør være en række muligheder for borgerinddragelse under hensyntagen til forskellige præferencer og kontakt til dem, der ofte er udelukket fra sådanne initiativer.

Selv om der findes forskellige former for deltagelse, såsom europæiske borgerpaneler eller europæiske borgerinitiativer, kan de stå over for problemer med selvudvælgelse, apolitisering og/eller manglende virkning. Engagementet bør være inkluderende, omfatte hele det offentlige rum og omfatte forskellige politiske holdninger. For at øge den politiske ansvarlighed bør formater som de europæiske borgerpaneler indføre argumenter for og imod, og deltagerne bør udsættes for forskellige synspunkter fra europæiske politiske grupper, herunder anfægte henstillinger fra civilsamfundet.

Enkeltpersoner og civilsamfundet bør inddrages fra de tidlige stadier af beslutningsprocesserne, så de kan forme deltagelsesformen og sikre, at deres input har en meningsfuld indvirkning og indflydelse på vejen frem. De bør modtage obligatorisk feedback på deres input med en klar beskrivelse af, hvordan der blev taget hensyn hertil i beslutningsprocessen, og have tilgængelige kanaler til opfølgning på lovgivningsinitiativer - navnlig hvis de var aktivt involveret.

Især for visse grupper som f.eks. ungdommen bør inddragelse ikke blot være et symbol, men en meningsfuld og virkningsfuld praksis, der indgyder tillid til processen. Hele processen bør være gennemsigtig og klar og vise respekt og tillid til deltagerne, der som en konsekvens af dette vil blive gengældt.

I deltagelsesprocesser er det afgørende at have en vis grad af tillid, ikke kun til institutioner, men også til de personer, som deltagerne samarbejder med, om de er politikere, repræsentanter for civilsamfundet eller medborgere. Interpersonel eller social tillid spiller en væsentlig rolle i denne sammenhæng. Der bør være en generel grad af tillid i samfundet, hvor man respekterer forskellige synspunkter og tror på potentialet for forbedring af politisk styring gennem deliberative, demokratiske processer, især på lokalt plan, og især når der er utilfredshed med det politiske system. Navnlig kan den tillid og respekt, der er knyttet til personer, der udviser konsekvens og pålidelighed i deres adfærd, udvides til politiske institutioner. Derfor bør der ikke kun fokuseres på at styrke den politisk-institutionelle tillid, men også på at fremme den interpersonlige/sociale tillid, da begge dele er afgørende i demokratiske samfund. Borgerforsamlinger kan skabe et rum, hvor begge former for tillid kan styrkes, men de bør omfatte opfølgning og feedback til deltagerne.

Ikke alle interesserer sig for politik eller har tilstrækkelig information til at stole på eller nære mistillid til politiske institutioner. En vis manglende interesse skyldes desillusionering med troen på, at konventionelle former for aktivt medborgerskab har nogen indflydelse på regeringsførelsen. Målrattede kommunikationskampagner er nødvendige for at håndtere disse holdninger og forhindre, at de udvikler sig til "blind" tillid eller mistillid.

Demokratier er afhængige af alle enkeltpersoners deltagelse. Det er afgørende at forstå, hvorfor folk engagerer sig eller afholder sig fra aktivt medborgerskab, uanset om det er konventionelt eller ukonventionelt. Konkrete tiltag kan herefter iværksættes for at tackle bekymringer og problemer gennem kommunikationskampagner, der fremmer politisk deltagelse. Det bør være tydeligt, hvordan folks ytringer og politiske stemmer har betydning og tages i betragtning. Hvis enkeltpersoner f.eks. opfatter deltagelse i valg som meningsløst, bør alternative tilgange til organisering, adgang til og overvågning af valg undersøges for at inddrage borgere mere effektivt.

#3: At integrere folkeoplysning og modvirke misinformation

Det aktive medborgerskabs store betydning for demokratier bør integreres i skolernes læseplaner. Fra en ung alder bør europæere lære om deres borgerpligter, og hvorfor individuel politisk engagement er vigtigt. De bør være udstyret med færdigheder til kritisk at reflektere over forskellige perspektiver og udtrykke deres meninger respektfuldt og konstruktivt. Dette indebærer også fremme af bevidstheden om en sund balance mellem tillid og mistillid, hvilket er afgørende for en kritisk evaluering af politiske beslutninger og for at holde de politiske aktører ansvarlige. Det hjælper også til at forhindre "blind" tillid eller mistillid til regeringer, da begge udgør en trussel mod demokratier.

En forståelse af politiske systemer og færdigheder til kritisk evaluering af processer og beslutninger bør fremmes gennem inddragelse af aktiviteter såsom uddannelses- og simulationsspil og kritisk politisk diskursanalyse i skolernes læseplaner. Simulationsspil kan øge forståelsen af komplekse politiske strukturer

og vise politikken relevans for hverdagen. Eksterne undervisere, der er specialiseret i sådanne simuleringer, bør inddrages, fordi lærerne måske mangler kompetencer til at gennemføre sådanne aktiviteter. Der bør undervises i kritisk politisk diskursanalyse med henblik på kritisk at forholde sig til politiske udsagn og dagsordener og kontrollere dem i forhold til europæiske værdier, herunder værktøjer til at verificere og søge information. Disse skoleaktiviteter kan også hjælpe med at tackle sociale uligheder i politiske kompetencer. Desuden bør skolerne informere deres elever om nationale ungdomsparlament og Det Europæiske Ungdomsparlament, der fokuserer på folkeoplysning og deltagelse.

Med hensyn til EU-anliggender bør enkeltpersoner informeres om EU-spørgsmål på medlemsstatsniveau. De bør have let adgang til oplysninger om, hvordan de kan deltage på EU-plan. Skolerne bør fremme forståelsen af, hvordan EU fungerer og understrege, at borgernes stemmer har vægt på EU-plan. Indarbejdelse af unionsborgerskabet i skolernes læseplaner og uddannelse af lærere er afgørende skridt i retning af at nå dette mål.

Ud over aktivt medborgerskab er effektiv kommunikation afgørende for at modarbejde desinformation, der bevidst har til formål at ødelægge demokratier og fuldstændig undergrave tilliden til politiske institutioner gennem usaglige eller vildledende påstande. Der bør træffes foranstaltninger til at forebygge og håndtere denne situation, f.eks. ved at håndhæve adfærds-kodeksen [om desinformation fra 2022](#) og ved at vedtage [lovgivningsinitiativer om politisk reklame](#). Disse foranstaltninger bør omfatte forskellige medieplatforme og tage hensyn til forskellige mediepræferencer. Hvis enkeltpersoner inddrages eller er involveret, f.eks. i forbindelse med

mediekompetencetræning, bør foranstaltningerne tilpasses forskellige målgrupper

Med hensyn til EU-anliggender bør medlemsstaterne tilrettelægge specialiserede uddannelsesprogrammer for journalister for at øge deres forståelse af EU og beslutningsprocesserne. Det vil sætte dem i stand til at rapportere præcist og klart om EU's processer og forhindre misforståelser eller spredning af desinformation, der kan føre til kategorisk mistillid i EU.

Forskningsbaggrund: understøttende evidens

EnTrust-projektets arbejdsplan 5, der blev ledet af forskere fra Masaryk Universitet i Tjekkiet, havde til formål at analysere opfattelserne, sammenhænge og forudsætningerne for tillid og mistillid til politisk styring. Med udgangspunkt i udviklingspsykologiske og tværnationale perspektiver fokuserede forskningen på fire forskellige livsfaser, der spænder fra tidlig ungdom til voksenalder (aldersgrupper 11-12, 14-15, 18-19 og 30-50) i forskellige europæiske lande (Tjekkiet, Danmark, Tyskland, Grækenland, Italien, Polen og Serbien). Holdet anvendte en *mixed methods* tilgang ved hjælp af kvalitative fokusgrupper og et stortilet undersøgelsesbaseret eksperiment. Der blev foretaget interviews af i alt 56 fokusgrupper med 251 deltagere i alle syv lande. Eksperimentet, der var baseret på indsigter fra de kvalitative resultater, involverede 4.082 deltagere fra fire udvalgte lande (Tjekkiet, Tyskland, Italien og Serbien). Denne omfattende metode muliggjorde en grundig undersøgelse af udviklingen af tillid og mistillid til myndigheder.

De vigtigste resultater

Forudsigelighed, gennemsigtighed, konsistens og ekspertise som definerende determinanter for tillid og mistillid.

Deltagerne forstod tillid og mistillid som forskellige dimensioner, der godt kan sameksistere. De anså moderat tillid for at være ideelt - ledsaget af kritiske evalueringer af de foreliggende oplysninger. Ekstreme niveauer af tillid og mistillid blev anset for uønskede og forbundet med risici, såsom blindt at følge eller (a priori) afvise myndigheder. Desuden understregede deltagerne nødvendigheden af generel tillid til andre for et velfungerende samfund.

Forudsigelighed, gennemsigtighed og konsistens blev identificeret som faktorer, der bidrager til tillid, mens uforudsigelige handlinger, tvetydighed og inkonsekvens skabte mistillid (se anbefaling #1). F.eks. undergravede uforudsigeligheden ved at gennemføre og tilbagekalde foranstaltninger til bekæmpelse af Covid-19 tilliden til regeringsførelsen betydeligt. Desuden var deltagerne meget opmærksomme på ethvert tegn på, at politiske beslutningstagere traf beslutninger, der var i deres egen personlige interesse, især økonomisk.

Myndighedernes gennemsigtighed med hensyn til begrundelser og argumenter for deres beslutninger havde større indflydelse på tilliden, efterhånden som deltagerne blev ældre, mens de yngre deltagere blev mindre påvirket af den. Bevidstheden om de samfundsmæssige konsekvenser af tillid og mistillid, evnen til at betragte mistillid i en bredere sammenhæng og evnen til at værdsætte og evaluere information steg med alderen og trak på forskellige livserfaringer, når man udviklede tillid eller mistillid til andre eller myndigheder.

Viden og opfattet kompetence blev identificeret som centrale kilder til tillid til myndighederne. Deltagerne efterlyser velbegrundede og tydeligt formidlede beslutninger og politikker som afspejlet i anbefaling #1. De mener, at argumenterne bør være bredt funderede, men ikke overvældende, da informationsoverbelastning bidrager til usikkerhed og mistillid.

Gensidighed og respekt gennem politisk styring samt deltagelsesprocesser som afgørende betingelser for tillid

Reciprocitet spiller en afgørende rolle for udviklingen af tillid, med en stærk forventning om gensidig tillid. Deltagerne mener, at gensidighed i relationer, såsom at betro sig til hinanden og yde gensidig hjælp og støtte, samt at have fælles værdier og verdenssyn, bidrager til tillid. Mens forventningen om gensidighed var svagere i formelle relationer med myndigheder sammenlignet med interpersonelle relationer, kunne opfattet mistillid fra myndighedernes side fremkalde gensidig mistillid fra enkeltpersoner, som afspejlet i anbefaling #2. Fortrolighed, især evnen til at holde på hemmeligheder, var særlig vigtig for de yngste aldersgrupper (11-15) for at udvikle tillid, mens voksne deltagere understregede fælles værdier og verdenssyn.

Et centralt aspekt, der forklarede de positive virkninger af at føle sig hørt, gennemsigtighed og en forudsigelig ramme for tillid, var opfattelsen af at blive respekteret (se anbefaling #2). Når myndighederne deltog i høringer, sørgede for gennemsigtighed, eller når de etablerede forudsigelige rammer, følte deltagerne sig mere respekteret, hvilket igen skabte større tillid, villighed til at acceptere beslutninger samt mindskede mistilliden. Denne effekt af opfattelsen af at blive

respekteret var konsekvent signifikant på tværs af forskellige lande og sammenhænge.

De positive virkninger af at føle sig hørt, gennemsigtighed og en forudsigelig ramme blev universelt observeret på tværs af alle lande og sammenhænge, hvilket øgede tillid, accept og reducerede mistillid. Deltagerne satte stor pris på aktivt at deltage i den kritiske granskning af forskellige oplysninger og beslutningstagning om politiske spørgsmål. Det var af stor betydning for deltagerne at spille en aktiv rolle i denne proces (se anbefaling #2).

"Tillids-vakuum"

I nogle lande identificerede forskerholdene et "tillids-vakuum", hvor hverken tillid eller mistillid var tydelig. Dette sker, når enkeltpersoner mangler interesse for et bestemt emne eller en bestemt beslutning, eller når de har begrænset adgang til informationskilder. Derudover bidrager informationsoverbelastning til usikkerhed og mistillid. Håndtering af "tillids-vakuummet" er beskrevet i anbefaling #2.

Tillid og mistillid baseret på erfaring

Tillid og mistillid blev primært formet af enkeltpersoners oplevelser inden for deres specifikke miljø og socialiseringskontekster (se anbefaling #2 og #3). Deltagerne udviklede og justerede deres niveauer af tillid og mistillid baseret på positive erfaringer med specifikke personer eller myndigheder, såsom ærlighed, pålidelighed og fortrolighed samt på negative oplevelser som forræderi eller skuffelser. Betydelige erfaringer havde potentiale til at påvirke ikke blot tilliden til bestemte personer eller myndigheder, men også enkeltpersoners generelle tendens til tillid eller mistillid. Forskellige erfaringer under pandemien påvirkede deltagernes generelle niveau af tillid og

mistillid til myndighederne betydeligt. For de yngre aldersgrupper (11-15) spillede forældre eller andre familiemedlemmer en væsentlig rolle i udformningen af deres tillid eller mistillid til myndighederne.

Forståelsen af beslutningstagning og kritisk tænkning er nøglen til at beskytte mod misinformation

Forståelsen af visse problematikker eller processer øgede deltageres tillid, mens manglende viden om, hvordan beslutninger træffes, og hvem der træffer dem, bidrog til mistillid og endda skepsis. Sidstnævnte situation indebærer risikoen for, at deltagerne var meget modtagelige for misinformation og sammensværgelser, f.eks. når de søgte online. Dette vedrørte hovedsagelig yngre deltagere, hvis evner til kritisk tænkning ikke var fuldt udviklede (se anbefaling #3).

Forskningsparametre og projektforsøg

EnTrust-projektet er finansieret af EU inden for rammerne af Horizon2020-forsknings- og innovationsprogrammet (tilskudsafale nr. 870572). De anbefalinger og resultater, der præsenteres i dette policy brief, er baseret på den integrerede rapport om psykologiske indsigter i tillid/mistillid samt på en ekspertrundbordsdiskussion mellem forskerholdet og følgende eksperter: Gabriella Civico (Civil Society Europe/European Volunteer Centre), Camille Dobler (Missions Publiques), Damian Boeselaer (medlem af Europa-Parlamentet, De Grønne/EFA), Kristóf Papp (Det Europæiske Ungdomsforum) og Srd Kisevic (DG JUST, Europa-Kommissionen).

EnTrust-konsortiet består af otte partnerhold, der udfører forsknings- og formidlingsaktiviteter i syv lande (Tjekkiet, Danmark, Grækenland, Tyskland, Italien, Polen og Serbien) og på EU-plan. Arbejdsplanen består af syv arbejdsplaner til systematisk analyse og refleksion af forskellige aspekter af emnet:

1. Det teoretiske og normative grundlag for tillid og mistillid
2. Tillid og mistillid på gadeplan i den offentlige politik
3. De demokratiske sociale bevægelseres rolle i dannelsen af tillid og mistillid
4. Mediernes rolle i opbygningen af tillid og mistillid: information eller polarisering?
5. Udviklingspsykologisk indsigt i tillid og mistillid
6. Vurdering af borgernes tillid til og mistillid til forvaltning: former, determinanter, virkninger og retsmidler
7. Civilisering af tillid og mistillid: rollemodeller og anbefalinger

Der er afsat yderligere arbejdsplaner til udbredelsen, brugen og formidlingen af forskning, forvaltning og etiske spørgsmål.

Yderligere oplysninger om EnTrust-projektet findes på www.entrust-project.eu.

Konsortium:

[Civil Society Europe](#) (Bruxelles, Belgien)

[Masaryk University](#) (Brno, Tjekkiet)

[Panteion Universitet for Sociale og Politiske Videnskaber](#) (Athen, Grækenland)

[Beograds Universitet, Institut for Filosofi og Social Teori](#) (Serbien)

[Københavns Universitet](#) (Danmark)

[Siegen Universitet](#) (Tyskland)

[Siena Universitet](#) (Italien)

[Warszawa Universitet](#) (Polen)

Links til sociale medier

Kontakt

Professor Dr. Christian Lahusen
Projektkoordinator
Siegen Universitet
Institut for Samfundsvidenskab
Adolf-Reichwein-Str. 2
57068 Siegen – Tyskland

E-mail: entrust@uni-siegen.de

Carlotta Besozzi
Projektpartner
Civil Society Europe
Rue du Congrès 13,
1000 Bruxelles – Belgien

E-mail: contact@civilsocietyeurope.eu

Projektoplysninger

Type af projekt: Samarbejdsprojekt
Opkald: H2020 SC6 GOVERNANCE-01-2019: Trust in Governance
Startdato: februar 2020
Varighed: 48 måneder
Koordinator: Prof. Dr. Christian Lahusen, Siegen Universitet
Tilskudsafale nr: 870572
EU-finansieret projekt Budget: 2,978,151.25 €

Dette projekt har modtaget støtte fra EU's Horizon 2020 forsknings- og innovationsprogram under tilskudsafale nr. 870572. Indholdet af denne publikation er udelukkende forfatternes ansvar og afspejler ikke nødvendigvis EU's holdning.

www.entrust-project.eu